

ŠEH KILI — DRAG. H.:

Trgovec in seljak.

Indijska pripovedka.

vasici je živel trgovec. Imel je majhno prodajalnico, pa je prodajal riž in pšenico, sol in še kaj za življenje. Nekega dne je šel v mesto, da bi nakupil novih zalog. Na poti je došel seljaka. Tudi ta je hotel v mesto, da bi plačal oderuhu obresti za dolg, ki ga je napravil še njega praded. Iz početka je bilo le sto rupij¹ dolga. V teku mnogih desetletij se je pa ta znesek z obrestmi in obrestnimi obrestmi podsetoril. Na vso moč se je trudil ubogi seljak, da

bi rešil svoje posestvece iz oderuhovih rok. A to ni bilo lahko. Vselej je bil seljak na potu v mesto poln neveselih misli. In tako tudi danes.

Pa ga je ogovoril trgovec: »Kam ti je namerjen korak, prijatelj Čaudri? Gotovo zopet k oderuhu v mesto. Ali bi se ne dale tvoje njivice kako rešiti iz rok tega človeka?«

Zastokal je bedni seljak: »Kako bi, sosed Šadši? Žalostna je moja prilika. Sto rupij si je izposodil ded, tisoč jih dolgujem danes. Posestva imam pa komaj nekaj oralov.«

»Ne kisaj se, dragi Čaudri!« ga je tolažil trgovec. »Kar je napisano na čelu, se zgodi, pa je. Čemu javkanje in tožbe! Pripovedujva si rajša zgodbe, da nama bo krajša pot.«

»Prav praviš!« je dejal seljak. »Kar pripovedujva! A obljubiva prej drug drugemu, da ne bova zanikala resničnosti zgodbe, pa bodi ta še tako neverjetna. Kdor bi pa navzlic temu rekel pripovedovalcu, da to in to ni res, tisti plača brez odloga tisoč rupij!«

Trgovec je bil zadovoljen. Kar pomislil je in pričel pripovedovati:

»Gotovo ti je znano, da je bil moj praded najimovitejši med trgovci naše dežele. Imel je neizmerno imetje.«

»Vem!« je pritrdil kmet.

»Nekoč je natovoril štirideset ladij, pa se je peljal na Kitajsko. Tržil je z biseri in dragulji.«

»Rad verjamem, Šadši!«

»Ostal je na Kitajskem toliko časa, dokler si ni nagrmadil strahovitega imetja. Potem se je vrnil in prinesel domov prečudnih stvari.

¹ Indijski denar; pred vojno prilično 1 rupija = 1'60 K.

Med temi je bil umetno izdelan zlat možic, ki je znal odgovoriti na vsako vprašanje.«

»Vem, vem!« je pritrdil seljak.

»Vseokrog so ljudje zaznali o zlatem možicu; pa so hoteli, da jim prerokuje njih usodo. Nekoč je prišel tvoj praded. Prišel je in pobaral možica, katera kasta¹ je najpametnejša. Odgovor se je glasil, da so najpametnejši banije². ‚Pa katera kasta je najbolj neumna?‘ je izpraševal dalje tvoj praded. ‚To so čati³‘, je odgovoril zlatec. Še je hotel vedeti tvoj prednik, kdo bo največji bedak med njegovimi potomci. Odgovoril je možic: ‚Čaudri Lari Sing‘.«

Tako pa je bilo ime seljaku, ki je poslušal trgovčevo zgodbo. Požrl je nevoljo, je prijazno pokimal in pritegnil: »Prav si govoril, Sadšil!« V srcu je pa obljubil nesramnemu trgovcu tako plačilo, da bo pomnil vse do konca svojih dni. Trgovec je nadaljeval:

»Preroški možic se je proslavil širom dežele. Tudi kralj je čul o zlatem bogcu. Zaželel je čudežnega stvora, pa je poklical mojega pradeda in mu je obljubil ministrstvo za možica. Praded je privolil in je ministroval in zvesto služil kralju mnogo let. Ko je umrl, mu je bil naslednik sin, moj ded. Živel je sijajno in velmožno, kakor se spodobi ministru. Ker pa ni opravljal svojega posla po kraljevi volji, ga je ta potipal z jezo. Zapovedal je, naj vržejo ministra slonu, da ga pocepta. Razdražili so služabniki slona in vrgli predenj mojega deda. V tistem hipu se je slon umiril. Lepo varno je prijel deda z rilcem in si ga je posadil na hrbet.«

»Pravili so mi o tem,« je rekel seljak.

»Ker je prizanesel mojemu dedu slon, je odleglo tudi kralju. Vrnil je dedu vsa dostojanstva in ga čislal še bolj nego doslej. Po dedovi smrti je bil moj oče za ministra. Ker je pa rad rogovilil po svetu, je kmalu pustil ministrovanje, pa je šel na pot. Preblodil je ves svet. Videl je mnogo čudnih krajev in čarov. Nekje je govoril z ljudmi, ki so bili samonogi, pa so rasli na drevju z glavo navzdol. Drugod so imeli ljudje samo eno veliko oko. Videl je tudi nebotične velikane in še marsikaj znamenitega. Nekoč je opazoval komarja, ki ga je baš hotel pičiti v uho. Oče je hotel, da se ubrani nevarni živali, pa ni znal kako. Saj veš, da naša kasta ne sme ubiti nobene živalinje.«

»Taka je zapoved!« je dodal seljak.

¹ Indijci žive še danes po strogo ločenih kastah ali stanovih.

² Stan ali kasta trgovcev.

³ Kasta seljakov ali kmetov.

»Zbal se je torej oče, pa je pokleknil in prosil komarja, naj se ga usmili. Dobro je dela komarju taka skromnost. Zato je rekel: ‚Prežlahтни Šadšil! Najimenitnejši možakar si na svetu. Zato te hočem nagraditi!‘ Komar je nato zazijal tako široko, da se mu je videlo na dno želodca. In videl je oče v komarjevem želodcu svetel grad od čistega zlata. Ves je bil poln primostkov in nazitkov pa oken in vrat. Ob velikem oknu je sedela nebeško lepa princezinja. Po glavnih vratih gradu je razbijal seljak. Hotel je v grad, da bi ugrabil krasno devojko. Moj oče je bil plemenit mož. Pri tej priči je skočil v odprto komarjevo žrelo. Prekopnicnil se je prav v želodec. Iz početka mu je bilo temno pred očmi. Kmalu je izpregledal. Zopet je zazrl zlati grad in princezinjo in seljaka. Nič ni premišljal. Zgrabil je seljaško dušo — bil je baš tvoj oče — pa sta se metala leto dni. Končno se je tvoj oče vdal, moj pa je zasnubil krasno devo in se je z njo poročil. Lepo sta živela v zlatem gradu. Tam sem se tudi jaz rodil. Tvoj oče je moral ostati pri nas za vratarja. Noč in dan je moral čepeti pri vratih.«

»Prav se mu je zgodilo!« je potrdil seljak.

»Ko mi je bilo petnajst let, je pričel nekega dne padati ognjen dež. Zlati grad se je raztopil, in zdajci smo plavali v žarečem jezeru. Moj in tvoj oče pa mati in jaz smo se z največjo težavo rešili na breg. Ozrli smo se in smo videli, da smo v veliki kuhinji. Pred nami je stala kuharica in nas je zijala vsa prepadena. Gledala je, gledala in se je šele po dolgem času razgledala. Videla je, da smo ljudje, ne pa pošasti. Tedaj nas je nahrulila: ‚Pokvarili ste mi juho! Kdo vam je dovolil plavati v mojem loncu in me strašiti?‘ Opravičili smo se. Povedali smo ji, da nismo prišli po lastni krivdi v lonec, da smo živeli petnajst let v zlatem gradu na dnu komarjevega želodca. ‚Aha!‘ se je zasvetilo kuharici, ‚spominjam se, da me je ravno pred petnajstimi minutami pičil komar. Gotovo ste tedaj prišli v rano. Peklensko me je ščemelo. Iztisnila sem strup. Iztekla je kapljica krvi kot gorčično zrnce, pa je padla v lonec. Menda ste bili vi poleg?‘ Tudi nam se je zdelo, da je bilo tako. Mislili smo, da smo živeli petnajst let, pa mi je bilo od rojstva komaj petnajst minut. Vendar sem bil velik in močan kot petnajstleten dečko. In čeprav mi je videti petindvajset let, sem v resnici komaj desetleten fantek.«

»Sodeč po pripovedovanju, ti rad pritrdim, dragi Šadšil!« je rekel seljak. Trgovec pa je končal svojo zgodbo.

»Stopili smo iz one hiše in smo bili v popolnoma tujem kraju. Bila je naša sedanja domača vas. Moj oče, prejšnji minister, se je

lotil trgovine. Jaz mu pomagam. Znano ti je tudi, da mi je mati princezinja pred kratkim časom umrla.«

Seljak je pomolčal, nato je pripovedoval svojo zgodbo tako:

»Tvoja povest je bila lepa, pa tudi resnična. Moja bo sicer tudi resnična, a ne tako lepa. Istinita je pa prav gotovo od kraja do konca. Le poslušaj! Moj ded je bil najimovitejši seljak v vasi, a tudi moder in pošten. Kot župan je ščitil ubožce in nebojčence. Branil je zakon in pravico. Vsakemu je v potrebi pomagal. Posojal je voli za oranje. Njega hlapci so spravljalni sosedom žetev, če ni bilo delavcev. Svoje pridelke je rade volje delil s potrebnimi. Vse prepire je poravnal. Vsakdo ga je slušal. Niti kraljevi zakon ni veljal v vasi toliko kot dedova beseda. Zlobneži so se ga bali. Bil je neznansko močan, pa se ni bilo varno meriti z njim.«

»Resnico govoriš!« je prikimal trgovec.

»Pa sta zavladali v deželi draginja in lakota. Deževalo ni več mesecev. Reke so usehnile. Iz vodnjakov je izginila voda. Vse rastline so poginile. Živina ni imela krme. Ptice in drugih živali je pocepalo na kupe. Videl je ded, da bo skoraj dojedena zadnja kosca kruha in da bodo kmalu tudi ljudje mrli od lakote. Sklical je seljake in je tako govoril: ‚Ljubi bratje! Bog nas tepe s sušo. Če ne bo pomoči, se vsi pogubimo. Čujte torej nasvet in slušajte, pa vas ubranim lakote! Posodite mi svoje njive za šest mesecev, da jih namočim!‘ — Radi so slušali seljaki. ‚Vzemi, vse vzemi!‘ Tedaj se je sklonil ded in oberoč zgrabil vas in seljake in vseh tisoč oralov zemlje, ki je bila vaška lastnina, pa si jo je posadil na glavo.«

Trgovec je pokimal, mislil si je pa, da pripoveduje seljak grozomenske budalosti.

»Hodil je nato moj ded z vasjo in seljaki in njivami na glavi po svetu za dežjem. Kjerkoli je deževalo, tam je počakal, da je dež namočil suho zemljo in napolnil vodnjake. Ko se je napila zemljica, je naročil seljakom, naj jo preorjejo in posejejo. Tako je romal ded od kraja do kraja šest mesecev. Seljaki so orali in sejali. Žito je bujno raslo in je priraslo do samega neba.«

»Tako je bilo!« je pritrdil trgovec.

»Ded je priromal okolo sveta nazaj v domače kraje. Vas in seljake in zemljo je postavil na prejšnje mesto. — Tudi njegova zemlja je bogato obrodila. Obogatel je tako, da je bil gospodar vse vasi. Pridelal je klasja, ki so mu bila zrna debela kot tvoja glava.«

»Čisto prav!«

»Pospravljaj je pridelke in videl, da nima prostora zanje. Iz domače dežele in iz tujine so prihajali trgovci po žito. Še je bogatel ded. Imel je toliko denarja, da je lahko razdelil mnogo tisočakov ubogim. Tudi žito je delil vbogaime. Bogatim je zaračunal pravične cene. Tvoj ded pa je bil takrat najsiromašnejši siromak. Pri mojem dedu je služil. Veninven je stal pred hišo, pa je meril in razdeljeval žito. Ker ni bil samo siromak, ampak tudi budalo nad vse mere, se je zmerom uštel pri računih. Zato ga je moj ded često bridko namahal.«

»Prav je storil!« se je odrezal trgovec.

Med tem sta dospela popotnika v mesto k oderuhu. Pozdravila sta in sedla. Nič se ni zmenil seljak za svojega upnika, ampak je lepo mirno nadaljeval pripovedovanje.

»Razprodano je bilo žito in razdeljeno. Tvoj ded ni imel več opravka pri hiši. Izkal je dela vsepovsod, a dela ni hotelo biti. Zato se je vrnil k mojemu dedu in ga je milo prosil, naj mu posodi sto rupij. Ded je bil dobra duša, pa je posodil.«

»Da, da!« je pritegnil trgovec.

Seljak je nadaljeval tako glasno, da ga je čul tudi oderuh: »Tvoj ded pa ni vrnil posojila. Tudi tvoj oče ga ni vrnil in ti ne.«

»Samo čisto resnico govoriš!« je potrdil trgovec. Ničesar hudega ni slutil.

»Dolg je v teku let narastel tako, da mi dolguješ danes ravno tisoč rupij, ne manj ne več«, je glasno trdil seljak.

»Dolgujem, dragi Čaudri!«

»Glej, priznal si dolg! Tale gospod je priča. Plačaj mu odmah tisoč rupij, da bo prosto moje posestvo dolgal!«

Trgovcu je bilo, kakor da je udarilo predenj. Premotil ga je seljak. Pred pričo je priznal namišljeni dolg. Če bi trdil, da je vsa povest neresnična, bi moral po dogovoru plačati seljaku tisoč rupij. Če bi pa rekel, da je seljak govoril resnico, bi moral prav taliko plačati oderuhu.

Težkega srca in kislega lica je nabrojil tisoč rupij. Iznebil se je denarja, spomin na nepremišljenost mu je ostal. Seljak je bil prost dolga in je živel odslej brez skrbi.

